

Malmö högskola
Läroarutbildningen
KSM

Examensarbete
10 poäng

Vad är typiskt svenskt?

What's typical Swedish?

Therese Byttner-Ellingsen

Lärarexamen 60 poäng
SÄL, 60 poäng, SvSv2Eng
Vårterminen 2006

Examinator: Katarina Lundin
Åkesson

Handledare: Pia Jäderquist

Sammanfattning

Syftet med arbetet är att ta reda på vad 12 skolbarn i skolår 5 i svensk grundskola tycker är typiskt svenskt och när man kan beteckna sig som svensk. Datainsamlingen bestod dels av undertecknads egna anteckningar under barnens diskussioner under lektionspass om Sverige. Materialet här bestod av sådant som var till hjälp för att besvara studiens frågeställningar. Datainsamlingen bestod dels också av att 12 av barnen fick svara på en enkät som efteråt följdes upp av enskilda samtal. Resultatet visar att det viktigaste kriteriet på vad barnen uppfattade som typiskt svenskt i första hand var svenska storföretag, såsom Ericsson och IKEA. Alla 12 barnen satt detta som ett av sina alternativ på enkäten. Nästan lika typiskt svenskt tyckte barnen att kända artister såsom Lena Ph, Carola och Abba m.fl. var. Även köttbullar var en typisk svensk företeelse enligt 9 av 12 barn.

Svaren på frågan när man kunde beteckna sig som svensk var inte lika entydig. Hälften av barnen ansåg dock att medborgarskap eller uppehållstillstånd var ett kriterium, men resten hade sina egna uppfattningar. Slutsatsen av studien är att de undersökta barnens uppfattningar ligger i linje med internationella analytikers uppfattningar om vad som är typiskt svenskt. Intressant var att nästan inga barn hade den traditionella uppfattningen om svenskhet som presenteras i aktuell svensk facklitteratur. Min slutsats blir att vad barn räknar som typiskt svenskt eller svensk kultur är beroende av den aktuella kontexten, alltså tid och rum.

Innehållsförteckning

Sammanfattning

1. Inledning	7
2. Bakgrund och frågeställning	9
2.1 Olika syn på vad som är svenskt	9
2.2 Folket bakom de stängda dörrarna	10
2.3 Hela Sverige på skolbänken	11
2.4 Ett med naturen	12
2.5 Språket	13
2.5.1 <i>Minoritetsspråk</i>	14
2.5.2 <i>Dialekter</i>	14
2.6 Traditioner	14
2.7 Framgångsrikt samhälle?	19
2.7.1 <i>Feminism</i>	19
2.7.2 <i>Miljö</i>	20
2.7.3 <i>Etnisk Harmoni</i>	20
3. Metod	21
3.1 Urval	22
3.2 Datainsamlingsmetoder	22
3.2.1 <i>Observation</i>	22
3.2.2 <i>Tillvägagångssätt vid datainsamling</i>	22
3.2.3 <i>Enkät med uppföljande samtal för 12 elever</i>	23
4. Resultat	24
4.1 Vad är typiskt svenskt?	24
4.2 När är man svensk?	27
4.3 Resultat av observation på lektionspass	28
5. Diskussion	30
Litteraturlista	
Bilagor	

1. Inledning

Den svenska kulturen genomsyrar hela vår skola och vårt samhälle men vad är typisk svensk kultur och när är man svensk? Dessa frågor har givetvis individuella svar beroende på var och med vem barnet växer upp men jag vill ta reda på om det finns någon gemensam nämnare hos barn om vad de tycker är typiskt svenskt och när man är svensk. Olika kulturer, religioner och individer möts dagligen i skolan och behöver förenas för att klara samhället utanför skolan. Ett viktigt uppdrag för barnen är då att lära känna den kultur man lever i och vad den står för, oavsett etnisk bakgrund. Svensk kultur kan för mig uppfattas som lite otydlig och jag kan även tycka att svenskarna är rädda för att framhäva sig själv som svenskar. Etnologen Arnstberg (2005) har i boken *Typiskt svenskt – 8 essäer om det nutida Sverige* kallat svenskheten för ”den kulturförnekande kulturen”.

Enligt Agneta Linné i boken *Värdegrund och svensk etnicitet* (Linné, Red. Linde, 2001) så har den svenska folkundervisningen alltid förenat kunskap med moral men min undran är om man kan göra det i dagens mångkulturella samhälle med en värdegrund som baseras på demokrati. Vad ska jag som lärare uppfatta som svenskt när jag enligt *Lpo-94* ska förmedla svensk kultur så att jag inte förmedlar mina egna fördomar och uppfattningar om vad svensk kultur står för? Att som lärare i svenska kunna förmedla svensk kultur genom språket är viktigt, men det är också viktigt att utifrån elevernas aktuella uppfattning om vad svenskhet är, kunna bygga vidare deras kunskaper så att de förstår den svenska kontexten. Vad som är svenskt är beroende av den aktuella kontexten och den litteratur som skrivits av etnologer om svenskhet verkar inte stämma överens med vad dagens barn anser tycka vara typiskt svenskt. Vilhem Moberg (1956) beskriver svenskarna i sin bok *Nybyggarna* med orden ”Det föds nya svenskar i Minnesota, svenskar som är lika mycket irländska, tyska och norska”. Samtidigt beskriver han ett nytt sätt att se på svenskarna, ett sätt som är multikulturellt. I den svenska historien har man fått följa svältande, utvandrande svenskar till Amerika och deras liv borta i väster. Ett och ett halvt sekel senare har vi i Sverige ett samhälle som är precis tvärtom. Sverige tar emot svältande och krigshärjade människor från fjärran öster. Sverige har blivit ett land där man kan leva i fred och ha sin hunger mättad. Då de fysiska behoven av mat och tak över huvudet är täckta börjar kämpandet med att passa in i det svenska samhället. Det är ett tungt arbete att acklimatisera sig och lära sig språket. Språket i ett homogent land som Sverige innefattar normer som gör att man förstår hela den svenska kontexten.

Målet med detta arbete är att ta reda på vad 12 barn i årskurs 5 tycker är typiskt svenskt och när barn tycker man är svensk.

Lpo-94 fastslår under rubriken:

Skolans värdegrund och uppdrag att ”Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv - värden, traditioner, språk, kunskaper - från en generation till nästa”. (SKOLFS 1994:1)

Syftet är att ta reda på vad 12 barn i årskurs 5 tycker är typiskt svenskt och när man är svensk. Svensk kultur kan för mig ibland uppfattas som lite otydligt. Då det inte står i skolans styrdokument om vad svensk kultur är kan det vara väldigt individuellt hur det svenska kulturarvet förs vidare till barn i skolan. Jag tycker det är ytterst viktigt att som pedagog arbeta utifrån barnens kontext vilket jag tror främjar deras intresse för omgivningen. Någon jämförelse om vad barn tycker om andra nationaliteter kommer jag inte att göra.

2. Bakgrund och teori

2.1 Olika syn på vad som är svenskt

Svenska levnadssätt föredras överlag av svenskarna, inte därför att svenskarna kommit fram till den ståndpunkten utan för att de känner den så väl. Enligt Daun (1994) är saker som att ”åka till landet”, äta knäckebröd, tala med låg röst och undvika kontroversiella samtalsämnen typiska svenska saker som svenskarna vant sig att göra. Det mesta svenskarna gör, gör de därför att deras landsmän och vänner gör det, vilket också innebär att det svenska samhället i första hand är uppbyggt för att tillgodose de infödda svenskarnas specifika intressen. Det finns olika teorier om vad som är svenskt och vad svensk kultur är. För att få kunskap om hur historia, mentalitet och identitet hänger ihop har jag valt att titta på Sverige i ett historiskt perspektiv. Jag har valt att titta närmare på fem företeelser som Sjögren (1994), Arnstberg (2005), Hellspong & Löfgren (1994), Daun (1994) och Linde (2001) nämner och anser vara typiskt svenskt och försöka ge de företeelserna en förklaring. I en sjätte företeelse jag har valt att titta lite närmre på är hur andra nationaliteter ser på Sverige i allmänhet.

Företeelserna är:

- Folket bakom de stängda dörrarna
- Hela Sverige på skolbänken
- Ett med naturen
- Språket
- Traditioner
- Framgångsrikt samhälle?

När man läser dessa försök till förklaringar på varför svensk kultur uppfattas på de sätt som företeelser ovan beskriver så påpekar etnologen Daun (1994) i sin bok *Svensk mentalitet*, s.32 att:

”Kultur är ett kodsysteem. Beteende fungerar som tecken eller koder som står för gruppen som helhet, avsiktligt eller oavsiktligt. När människor etnocentriskt bedömer andras karaktärs egenskaper utifrån den egna kulturens kodsysteem är det ett tolknings fel”.

Det gör att man kanske inte alltid känner igen sig i beskrivningarna nedan. Man kan även ha med sig tankarna, om vad kultur och historia egentligen är, som Hylland Eriksen (1996) nämner i sin bok *Historia myt och identitet*, s. 49:

”Av alla händelser som ägt rum i det förflutna är det bara ett litet fåtal som tematiseras av historikerna och därigenom blir en del av ett gemensamt kulturarv. Historien är mångtydlig – man kan dra vilka moraliska eller politiska lärdomar av den som man vill, eftersom i stort sätt har allt skett i det förflutna. Historier som förmedlas som moraliska berättelser, sätter sig djupt i själ och kropp hos den troskyldige lyssnaren. Dessa historier medför konflikt med historier som berör samma förhållanden.”

Denna tanke av Hylland Eriksen (1996) innebär att man som folkgrupp och nationalitet kanske inte alltid uppfattar historien och det förgångna på samma sätt vilket är bra att ha i åtanke då man läser detta arbete. I styckena nedan kommer jag till att använda uttrycken ”borgerlig” och ”borgerskapet”. De uttrycken syftar på de olika samhällsständerna vi hade under 1800-talet i Sverige.

2.2 Folket bakom de stängda dörrarna

Sjögren (1993) menar på att man i allmänhet uppfattar svenskar som ett folk bakom stängda dörrar samtidigt som svenskarna under sommar halvåret suddar bort sina tomtgränser, lämnar grindar och dörrar öppna och utökar sitt umgängesliv. Denna företeelse kan vara en kontenta av vår fritidshistoria som började på 1800-talet då Sveriges befolkning, enligt etnologerna Hellspong och Löfgren (1994), började ”en långt starkare inflyttning till inrikes ort”. Svenskarna började alltså flytta till städerna. I boken *Land och stad -Svenska samhällen och livsformer från medeltid till nutid* (Hellspong & Löfgren 1994) beskriver kulturgeografen Pred att det skulle råda en borgerlig ordning och reda dvs. en officiell och städad kultur. Man hade ett stort behov av att sortera människor i offentlig miljö. Så i mitten av 1800-talet utvecklades i Sveriges borgliga värld ett omfattande sällskapsliv med hemmet som bas. Borgerskapets behov att sortera människor i offentlig miljö gjorde att fritidslivet segregerades mer och mer. Borgerskapets umgänge privatiserades och man skapade egna territorier och institutioner där man kunde stänga dörren om sig. Arbetarklassen kände sig hotad av och ovälkomna i borglighetens offentlighet. De var tvungna att skaffa egna utgångspunkter för umgängesliv. Trångbodda hem gjorde det, för arbetarklassen, inte möjligt att umgås hemma. Fritidslivet

fick därför en stark säsongsprägel och under sommaren kunde det sociala livet blomstra upp för då vidgades världen för arbetarklassen, de fick en större bostad nämligen naturen. Att svenskarna anses, enligt Sjögren (1994), vara folket bakom stängda dörrar kan också ha sin botten i radions och Tv:s inträde i de svenska hemmen. Enligt Hellspong och Löfgren (1994) var Sverige 1930-talets radiolicens tätaste land i Europa. Man pratade om radiogemenskap och att radion gav hemmakvällen i Sverige en ny betydelse. Tv:s ankomst till Sverige gav svenskarna en ännu mer isolerad umgänges form än vad radion gjorde.

2.3 Hela Sverige på skolbänken

En annan sak som bildades genom 1800-talets borgliga offentlighet var ett intensivt nyskapande av folkrörelser. Ett sätt att skapa egna territorier för den egna samhällsklassen, vilken fyllde en viktig social funktion. Då omsättningen av grannar och arbetskamrater enligt Hellspong och Löfgren (1994) var stor, lockade folkrörelserna med gemenskap. Ur folkrörelserna bildades även arbetarrörelsen med främsta uppgift att hjälpa sina medlemmar med ekonomi i form av sjuk- och begravningskassor men kunde även bygga upp bibliotek och ordna sångkörer. Under 1900-talet, i takt med att nöjeslivet med professionella artister expanderades och biografen öppnades byttes folkrörelserna sakta men säkert ut till studiecirkel och föreningar. Studiecirkelskulturens filosofi var och är fortfarande att varje person ska utveckla sina anlag. Utbildningsstrukturen i Sverige är enligt Linné (2001) allmänt etablerad med en början för 160 år sedan med regelbundna husförhör där Luthers lilla katekes var bas för fostran. Utbildningsstrukturen fortsatte att utvecklas med demokratiska möten i olika byalag och allmän skolplikt. I Sverige började man redan i mitten av 1800-talet göra läroplans texter och stadgor på vad skolan skulle förmedla. Svensk undervisning har alltid förenat undervisning och moral. De värderingar som styrde skolan med hjälp av läroplanstexter för 160 år sedan är mycket olika de värderingar som skolan har idag och enligt Linné (2001) så ska skolans värdegrund återspegla samhällets värderingar. Linné (2001) anser att man i Sverige har gått från en skola med tyngdpunkt på *inläsning*, vilket innebär att kunna läsa in texter för att kunna återge dem utantill, till att ha en *utläsning* vilket innebär att läsa en text och kunna ställa frågor till den om vad som menas. Från och med 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet frångick Sverige principen att ha *regelstyrning* i skolorna istället har skolorna *målstyrning*.

”I Sverige har läroplaner för grundskola och gymnasieskola fram till 1994 innehållit mål och riktlinjer för alla enskilda ämnen och de har

också förtecknat vilka huvudmoment som ska ingå i varje ämne för varje årskurs. Från och med 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet frångick man denna princip, som man kallar regelstyrning. Den ersattes av målstyrning och läroplanstexterna har rensats från föreskrifter om timal för ämnen och huvudmoment att behandla ämnena. I stället förtecknas undervisningens mål, vad skolan ska åstadkomma.” (Linné, red. Linde, 2001, s.11)

Utbildningstraditionen är alltså gammal och enligt Sjögren (1994) befrämjar Sveriges klimat den traditionen. De långa, mörka och kalla kvällarna gynnar inte spontant umgänge utan snarare organiserade träffar eller avskildhet. Under senare delen av 1900-talet har föreningslivet och umgängeslivet även blivit åldersintegrerat. Varje ålder skapar egna arenor för intresse och umgänge.

2.4 Ett med naturen

Sjögren (1994) nämner att svenskheten utgör ett med naturen och att svenskarna blir ”människa” genom att mäta sig med naturkrafterna eller djurlivet. Redan som spädbarn lär sig svensken att respektera och njuta av djur och natur, man fostras till naturälskare. Just naturen och allemansrätten är enligt Sjögren (1994) en betydande symbol för Sveriges identitet. Allemansrätten i Sverige är ingen lag men den är internaliserad i det svenska kollektivet sedan flera hundra år. En av de icke förhandlingsbara frågorna som Sverige hade med i sin medlemsansökan till EG (nuvarande EU) 1993 var just allemansrätten. Förklaringen till denna kärlek för naturen kan enligt Sjögren (1994) vara den lutheranska folkläran. Den lutheranska folkläran varnar för faran hos människliga alster som alkohol och spel medan samspelet mellan natur och människa förblir fritt från misstankar. Man kan även se att svenskarna hämtat inspiration i naturen vid namnval då många av de svenska efternamnen kan man spåra till just djur och natur så som Björk, Blomqvist, Löf, Falk etc.

”Aldrig har hon hört talas om en katt som har ett eget namn. Så onödigt! Döper de råttorna också i det här landet?” (Holm, 2002, s. 45)

Svenskarna har länge gett djur personliga namn vilket kan te sig oförståeligt i andra kulturer.

2.5 Språket

”Språket har en ytterst viktig roll i socialiseringsprocessen. Det är med språkets hjälp som vi skapar tankemönster, för dem vidare till en ny generation samt lär ut normer och värderingar. Språket förstärker även den sociala identiteten.”(Wellros, 1998, baksidan)

Som Wellros (1998) beskriver i citatet ovan är språket det man socialiseras med och skapar trygghet och igenkännande i en grupp vilket gör att språket är nödvändigt för samspelet mellan människor. Enligt Sjögren (1996) har det svenska språket varit en stark symbol för landet. Från och med reformationen, övergången från katolicism till luthersk statskyrka, ersatte det svenska språket tyskan och latinet i administrativa och undervisningssammanhang. Detta har bidragit till att enspråkigheten i Sverige är djupt rotad. I en enspråkig miljö lär man sig att behärska ett språk med en begreppsapparat som täcker hela kommunikationsfältet, dvs. man lär sig inte bara att tala språket utan även allt om levnads- och tankesätt i språkgruppen. Före detta justitieminister Hellsvik (1994) pratade om *språkhandikappshypotesen*, vilken innebär att språket gör segregationen möjlig för att de som inte har svenska som modersmål utvecklar ett liv vid sidan om det svenska samhället.

Det svenska språket är inte bara djupt rotat i muntlig kommunikation utan även i skriftlig kommunikation. Det började med 1800-talets folkrörelser och uppbyggnaden av bibliotek, de skriftliga kunskaperna skulle vara tillgängliga för alla såväl rika som fattiga. I otaliga situationer i Sverige möter man skriftlig information som enligt Sjögren (1996) är fostrande, det kan vara alltifrån information från barnomsorgspersonal till socialstyrelsens uppmaningar på ett cigarettpaket. I Sverige upplever man att det skrivna är rationellt.

”Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola behärskar det svenska språket och kan lyssna, läsa aktivt och uttrycka idéer i skrift och tal.” (Lpo94)

I Lpo94 poängterar man i citatet ovan att skolan har ansvaret för att alla elever efter genomgången grundskola ska kunna uttrycka sig i tal och skrift. Detta är enligt Wellros (1998) en markering från samhällets sida att språket är viktigt för att klara sig i samhället.

2.5.1 Minoritetsspråk

I Sverige har man meänkieli (tornedalsfinska), finska, romani chib, jiddisch och samiska som officiella minoritetsspråk. Meänkieli, finska och samiska har historiskt en stark geografisk tillhörighet, vilket omfattas av särskilda regionala åtgärder. En särskild lag ges enskilda laglig rätt att använda meänkieli, finska och samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar i de geografiska områdena. Värt att påpeka är att svenskan inte är ett officiellt språk i Sverige.

2.5.2 Dialekter

I *Kvällsposten* den 29/1 -02 skrev Peter Olsson i sin artikel *Astrid Lindgren – en svensk historia*, att Astrid Lindgren är det svenskaste ni har i Sverige. Varför man i Sverige tycker att Astrid Lindgren är det svenskaste man har, förklarar Sundmark (2005) med att det är för att hennes sagofigurer, speciellt de från Småland, pratar med dialekt. Även om man inte är från Småland så är det enligt Sundmark (2005) just småländska man uppfattar som ursvenskt men det har inte alltid varit så. I SVT:s kanal 2 visade man programmet *Svenska dialektmysterier* (2006-01-25). I programmet säger man att redan på 1660-talet ville Karl den XI att vissa delar av Sverige skulle försvenskas där ibland Skåne, Blekinge och Småland. Det skulle framför allt förbjudas att prata skånska och Karl den XI hade långt framskridna planer på att skicka skåningar till Baltikum och ersätta dessa med ”riktiga” svenskar, detta förverkligades dock inte. Dialekterna skulle försvinna vilket förstärktes av skolläroplanen 1842 då enbart rikssvenska skulle läras ut. Fram till 1982 fick ingen dialekt pratas i Tv och radio. I dags dato, 2006-04, finns inga bestämmelser huruvida dialekter får pratas eller inte.

2.6 Traditioner

Vilka traditioner man har, vilka folkfester man deltar i och vilka högtider man firar är högst individuellt. Varje individ och familj skapar sina egna traditioner utifrån deras sociala gemenskap. Dock finns en del traditioner vilka Geocities (2006) hemsida på Internet presenterar som svenska. Dessa traditioner är:

Påsk: Påsk är en av våra äldsta kyrkliga högtider. I den kristna världen firas påsken till minne av Kristi korsfästelse, död och uppståndelse. I dagens sekulariserande Sverige har det kristna budskapet hamnat allt mer i bakgrunden. Idag är påsken en blandning av gammalt och nytt, av folktro och religion. Påsken är en vårhögtid när man är ledig från arbetet, reser mycket och äter gott. Man börjar oftast sin ledighet på torsdagen i påskveckan och har ledigt fram till

annandag påsk och under dessa dagar har vi en del aktiviteter. Inte alltid vet vi varför och vad de olika aktiviteterna betyder. Som jag nämnde ovan så är torsdagen i påskveckan inledningen till påskan, torsdagen kallas för skärtorsdagen. I folktron var skärtorsdagen den dagen som påskkärringarna, dvs. häxorna, for till Blåkulla där djävulen ställde till fest. Man var tvungen att skydda sig mot häxorna och plockade in allt ”åkbart” som kvastar, räfsor och boskap. Idag klär barnen ut sig till påskkärringar och påskgubbar. Följt av skärtorsdagen kommer långfredagen, på denna dag högtidlighålls minnet av Jesu död på korset. Förr var detta en dag i stillhet, inget arbete fick utföras och man klädde sig i svart. Ända in på 1960-talet var nöjesinrättningar som biografier och restauranger stängda, i radio och TV förekom endast religiösa program. Dagen kändes lång, därav namnet långfredag. Påskafton, dagen efter långfredag, kom med lättare stämning. Förr tog fastan slut och man fick börja äta igen just på påskafton. På vissa ställen i Sverige, speciellt de västra delarna, firas påskafton med eldar för att skrämja häxorna. Man äter gärna ägg till påsk. Att man äter ägg just till påsk är för att man förr i tiden hade gott om ägg just under våren. Ägg kan även symbolisera liv då alla levande varelser är komna av någon sorts ägg. Söndagen i påskveckan, påskdagen, firas till minne av Jesu uppståndelse, det är en glädjens dag. Måndagen efter påskveckan kallas för annandag påsk och markerar slutet på påskhögtiden. Alltmer återgår livet till det vanliga och dagen efter är en vanlig arbetsdag.

Midsommar: Midsommar infaller vid sommarsolståndet den 21 juni men idag firar man midsommar närliggande fredag. Midsommarafton är för de flesta svenskar sommarens höjdpunkt. Över hela Sverige är seden att smycka till midsommar pryda hus med blommor och grönt, både välkänd och gammal. Unga björkträd sätts ut tillsammans med säsongens blombuketter och man klär majstången – som fått sitt namn av ”maja” (löva). Enligt folktro så ska majstången ge god skörd, stången symboliserar nämligen en fallos. Midsommar natten är fylld av magi och kraft. Naturen är fylld av hemlig magi. Midsommarnatts dag kan enligt folktro bota sjukdom. Ville man ta reda på vem som skulle bli ens tillkommande så var midsommar en bra tid för detta. En trevlig sed som många fortfarande prövar är att plocka och lägga blommor under huvudkudden på midsommarnatten. Om blommorna var av rätt sort och antal och plockade vid rätt tidpunkt så kunde man enligt folktro drömma om ens tillkommande. Vilka blommor man skulle plocka var beroende på var i Sverige man bodde men man skulle akta sig för Pionerna för det fanns kräfta (cancer) i dem. Idag är det en festlig helg då man träffar, släkt, vänner och bekanta och äter av bordets alla läckerheter med nypotatis, sill, nubbe (alkoholhaltig dryck) och jordgubbar samt njuter av sommaren.

Julhelgen: Forna tiders julfirande var omgärdat med symbolik, folktro och religion. Allt arbete låg nere och det skulle råda julefrid. Allt man ej unnat sig under året kunde man göra då. Man klädde upp sig, badade, städade och skurade, åt och drack extra mycket och gott samt gav djuren extra foder. På juldagsmorgon gick man i julottan även om man inte höll så hårt på det religiösa så skulle man till kyrkan. Brännvin var vanligt förekommande på juldagen, kanske bara för att hålla kylan ute i den ouppvärmda kyrkan? Resten av juldagen skulle man hålla sig stilla. Annandagen var en dag av upptåg. Då kom Staffansryttarna, som utgjordes av drängar och bondsöner, hem till folk och tiggde mat och dryck. Det blev lek, stoj och lössläpphet efter julefriden dagarna innan. Nu är julhelgen är en blandning av religiositet och köpgalenskap, hedniska riter och kristna seder. Utan tvekan är julhelgen Sveriges längsta och största fest samt så är den omgiven av fler traditioner än någon annan högtid. För de flesta stäcker sig julen från advent till tjugondag Knut. Julafton, 24 december, är den dagen som de flesta julaktiviteter knyts till dock är julafton en dag som nästan enbart firas i Norden. I andra kristna kulturer passerar julafton förbi nästan obemärkt. Om julafton firas stilla och familjevis, är nyårsfirandet det motsatta. Nuförtiden är nyårsfirandet fest och glam men det har inte alltid varit så. I äldre tider var den viktigaste innebörden att starta på nytt. Det var ett tillfälle att försöka skåda in i framtiden. Man tolkade sin framtid genom att hälla smält bly i vatten och tolka de former som bildades. Den trettonde dagen efter juldagen firas Trettonhelgen till minne av de tre vise människans ankomst till Jesu krubba. För många innebär denna helg slutet på julen även om man ”borde” vänta till tjugondag Knut. Tjugondag Knut är en svensk sed, man kastar ut julgranen och juldekorationer tas ner därav uttrycket ”Tjugondag Knut dansar julen ut”.

Advent: Advent inleder kyrkoåret och är perioden mellan fjärde söndagen före jul och fram till julafton. Det är en förberedelse inför julen och har varit sedan 400-talet. Den mörka årstiden gör att man gärna plockar fram elljusstakar och adventsstjärnor för att sprida värme. Seden med adventsstjärnor och adventsstakar stammar från Tyskland och spreds i Sverige under 1800-talets slut och 1900-talets början.

Lucia: Bakgrunden till vårt Luciafirande den 13 december är en blandning mellan legender, vidskepelse, folktro och marknadsföring. Vårt nuvarande luciafirande började 1927 med att Svenska Dagbladet lät rösta fram en Lucia men man kan spåra själva lussandet till 1800-talet i vissa mellansvenska landskap. Lucia är genuint svenskt och det är Sverige som har exporterat seden till legenden Lucias hemort Syrakusa – inte tvärtom!

Gustav Adolfsdagen: Firas den 6 november till minne av hjältekungen Gustav den II Adolf som stupade i Lützen år 1632. Firandet av den forne kungen började under 1800-talet i

Göteborg, staden som grundades av just Gustav II Adolf, genom att läroverksungdomar tågade till Gustav Adolfs torg och höll tal. Gustav Adolfs bakelser började man sälja där i sekelskiftet 1800-tal/1900-tal. Bakelserna äts än idag.

Allhelgonadagen: För de allra flesta är allhelgonahelgen gravsmyckningstid. Helgen blev officiell under 1950-talet just för att man behövde en helgdag under hösten. Allhelgona har en lång oofficiell tradition då allt utearbete skulle vara klar. I sitt ursprung var dagen ägnad åt helgon och kristna martyrer. Helgen infaller alltid första lördagen mellan den 31 oktober och 6 november. Under senare tid, i slutet på 1990-talet, har Halloween gjort intåg i Sverige natten till Alla Helgons Dag. Man anordnar fester med spöktema och andra skräckinslag. Halloween kommer ursprungligen från Irland och England men firas mest i USA.

Kristi Himmelfärdsdag: Kristi Himmelfärdsdag infaller fyrtio dagar efter påsk och firas till minne av Jesu steg till himlen i lärjungarnas åsyn. Nu, 2006, är Kristi Himmelfärdsdag inte särskilt kyrklig. Eftersom dagen alltid infaller på en torsdag ger den möjlighet till lite extra ledighet genom att fredagen blir en klämdag. Det finns inga ”låsande” traditioner vilket innebär att man är fri att använda tiden som man vill.

Pingst: Pingsten är i den kristna världen en glädjefest till minne av den dag då den Helige Ande uppenbarade sig för Jesu lärjungar, sju veckor efter korsfästelsen, uppenbarelsen och himmelfärden. I modern tid är pingsten en populär brölloshelg. Skälet till att många bröllop äger rum då är nog helt enkelt att det är en behaglig tid då gräs och gröda börjar gro.

Valborg: Att fira valborgsmässoafton är ursprungligen en tysk sed. Walpurgis, en abbedissa på 700-talet i Tyskland har blivit Sveriges Valborg. Walpurgis ansågs som en bärare av jordens fruktbarhet. Att vi tänder eldar på valborgsmässoafton har en hednisk koppling då det gäller att skrämman bort häxor men också för att skrämman bort vilda djur innan tamdjuren släpps ut på bete. Extra mycket firar man traditionerna kring Valborg i studentstäder som Lund och Uppsala där det är mösspåtagning, vårtal och vårsånger. Valborgsmässoafton är Sveriges Konungs, Karl XVI Gustav, födelsedag och därmed allmän flaggdag.

Första Maj: Första maj är arbetarrörelsens högtidsdag, som firats sedan 1890 med demonstrationer och tal runt om i landet. Ursprungligen var syftet med demonstrationer att verka för åtta timmars arbetsdag. Första maj blev allmän helgdag i Sverige 1939.

Mors dag: Mors dag är en kommersiell idé men har ett uppriktigt syfte som härstammar från Amerika. Det var en amerikansk lärarinna som ville högtidlighålla minnet av sin bortgångna mor. Idén vann många kyrkliga anhängare och den amerikanska presidenten fastställde redan 1913 att mors dag skulle firas andra söndagen i maj. Till Sverige kom bruket 1919 och firandet skulle ske sista söndagen i maj.

Kräftskivor: Under 1700-talet var augusti de informella kalasens gyllene tid. På landbygden varvades det krävande slätterarbetet med opretentiösa måltider och sällskapsliv. Denna tradition tog sig nya uttryck när bondelandet Sverige blev ett industriland, augustifesterna blev ett socialtbehov. Kräftorna blev under festerna en sensommar delikatess då sensommar värmen på ett ofördelaktigt sätt inverkade på livsmedel som kött och fisk. Särskilt ritualerna kring fisket av kräftorna tilltalade människorna. Man begav sig i skymningen ut på sjön med båt och facklor för att lägga ut mjärdar för att i gryningen hämta in fångsten. Dagen därpå kokades kräftorna med dill, vatten, salt samt andra specialiteter. Därefter kunde kalaset gå av stapeln. Till kräftorna serverades öl och brännvin. Det fanns också massor av sånger att sjunga till kräftorna för att höja stämningen, därav snapsvisorna. 1800-talet var kräftätandets gyllene tid. Då fanns det gott om kräftor i de svenska vattendragen. I slutet av 1800-talet slog kräftpesten till och det rapporterades om oförklarlig kräftdöd. Det rituella kräftätandet som praktiserades i mellersta och södra Sverige var sällsynt i landets norra delar. I Norrland kalasade man på surströmming istället. Även idag, 2006, har svenskarna kräftkalas tillsammans med familj och vänner.

2.7 Framgångsrikt samhälle?

I en tid av demokrati, masskommunikation och ökad globalisering är ett lands förmåga att nå politiska målsättningar, främja handel, attrahera investeringar och besökare samt delta i utbytet av talang och kreativitet i hög grad beroende av hur landet uppfattas utomlands. Hur uppfattas då Sverige utomlands?

”Sweden: a high-tech nirvana populated by fit armies of Internet explorers and early adapters unafraid of the new thing. Sweden: cool and cold.” (McGuire, 2006)

Journalister i många internationella tidningar skriver om Sverige som ett objekt för längtan, de sträcker sig även så långt att kalla Sverige för det mest framgångsrika samhället någonsin. Vad Sverige har byggt upp i samhället i form av hälsovård, skola, företag, jämställdhet mellan könen och klasslösheten är imponerande utifrån sett. Att ett land på endast 9 miljoner invånare har lyckats att skapa stora industrier, företag och varumärke som Volvo, Scania, Electrolux, Ericsson och IKEA ger respekt med tanke på att endast för ett och ett halvt sekel sedan var Sverige ett av de fattigaste länderna i Europa. Enligt McGuire (2006) var Sverige så

fattigt att man i London ordnade välgörenhet för de fattiga svenskarna och många svenskar emigrerade till USA i jakten på rikedom. I början av 1900-talet vände det dock och på bara några decennier hade Sverige lyckats med att modernisera sitt samhälle genom samstämmighet. Taylor (2005) på London School of Economics säger att Sverige är ”*The most efficient, affluent and equitable countries in the world.*” Det påpekas också att man tycker att svensken har det bra och att svensken vill fortsätta att ha vad de har i Sverige. Samtidigt som Sverige blir överöst med lovord har det en baksida. Svensken betalar mest skatt i hela världen, topp taxeringen är 55 % vilket enligt McGuire (2006) är ett högt pris för medborgarna att betala om man inte delar regeringens tankar om välfärd för alla. McGuire (2006) nämner dock att den allmänna uppfattningen bland svenskar är att om man vill leva i ett välfärdssamhälle måste man betala för det. Baksidan av ett samhälle med stort utbyggt socialt nätverk är enligt Watt (2006) att man bygger upp ett beroende av staten som inte finns i många andra länder, möjligtvis de andra nordiska länderna. 14 % av den arbetsföra populationen är sjukskrivna eller har alternativ sysselsättning vilket gör att Sverige har den största arbetsfrånvaron bland länderna. Kritiker påpekar att denna frånvaro bidrar till en dold arbetslöshet på 20%.

2.7.1 Feminism

Utomlands ses Sverige som ett av de mest jämlika samhällen i världen. Sverige är ett land där 80 % av de arbetsföra kvinnorna har ett arbete och riksdagen består nästan av 50 % kvinnor. Med dessa siffror i baktanke höjer man på ögonbrynen då man i Sverige bildade det politiska partiet Feministiskt Initiativ. Skulle detta verkligen behövas i ett jämställt samhälle som Sverige? Det började på 1970-talet med att Socialdemokraterna satte feminism på sina politiska program och genom decennierna har feminism blivit politiskt korrekt i Sverige. Jämställdhet är i dagens Sverige en viktig fonddekoration till nästan alla politiska områden – speciellt i familjepolitiken. Ekman (2005) påpekar att det inte finns ett annat land i hela världen som har så generös barnomsorgspolitik som i Sverige. Föräldradigheten är lång och generös med 480 betalda ledighetsdagar per par och barn samt så har man heltids förskola tillgänglig från den dag barnet blir ett år. I dagens Sverige har man en minister och en officiell ombudsman som enbart arbetar med jämställdhets frågor.

2.7.2 Miljö

På Economic Forum i Devon, Schweiz den 24/1 -06 rankade miljö experter från Yale och Columbia University, USA, 133 länder på miljöpunkterna miljöhälsa, luftkvalitet, vattenresurser, alternativ energi, biodynamiska och bebodda naturområden och miljöpolitik. Sverige blev rankad som nummer 1 och är ett föredömligt exempel på gott miljöarbete. När det gäller miljöarbete så anses Sverige av andra länder vara ett land att ha som förebild!

2.7.3 Etnisk harmoni

På något sätt har Sverige blivit mer drabbat av asylsökande än något annat land i Europa. De första immigranterna kom på 1950 och 1960 talet från södra Europa. De tre sista decennierna har Sverige fått mer långväga asylsökanden bl.a. från Iran, Irak, Turkiet, Chile och Somalia. Det har enligt Lundh (2006) gjort Sverige till ett av de länder vars befolkning har vuxit mest och snabbast genom utländsk födda medborgare. Enligt Ekman (2006) har 12 % av befolkningen i Sverige ett annat etniskt ursprung än svenskt vilket gör Sverige jämförbart med USA som är ett multikulturellt land. Jämför med Frankrike som har 10 % och Storbritannien som har 8.3 % av befolkningen födda med ett annat etnisk bakgrund. Sverige kämpar med att anpassa sig till ett multikulturellt samhälle och olika utländska analyser säger att Sverige är på god väg att acklimatisera sig och visar framsteg i integrations frågor. Vad som gör att Sverige kan bli ett av de mest framgångsrika länderna som multikulturellt är enligt Ekman (2006) att landet inte har ett öppet främlingsfientligt parti i riksdagen samt att landet har varit relativt skonade från främlingsfientligt våld som drabbat många Europeiska länder under senare år. En opinions undersökning 2004 gjord av den Svenska Integrations Nämnden visade att 78 % av den svenska befolkningen tycker att det är bra för landet med olika kulturer. Vad som imponerar på många andra länder är enligt Ekman (2006) att svenskarna har lärt sig att se igenom den etniska och religiösa ytan, man tittar på vad personen kan och utför istället för att se den etniska bakgrunden. Detta har resulterat i att många unga immigranter har börjat använda konst, kultur och ord för att uttrycka sig. Exempel på detta är tonårsidolerna Darin och Laleh vars etniska bakgrund är annan än svensk men blir uppskattade för vad de kan och ingen bryr sig om etnisk bakgrund. Att det just är konst, kultur och ord de uttrycker sig genom är för att segregationen i Sverige fortfarande är stor på arbetsmarknaden. Enligt Ekman (2006) är arbetslösheten 10.6 % bland invandrare medan den ligger på 4,6 % bland dem som har svensk bakgrund. Segregationen är även stor på bostadsmarknaden. I England nämner man bostadsområden som Fittja utanför Stockholm

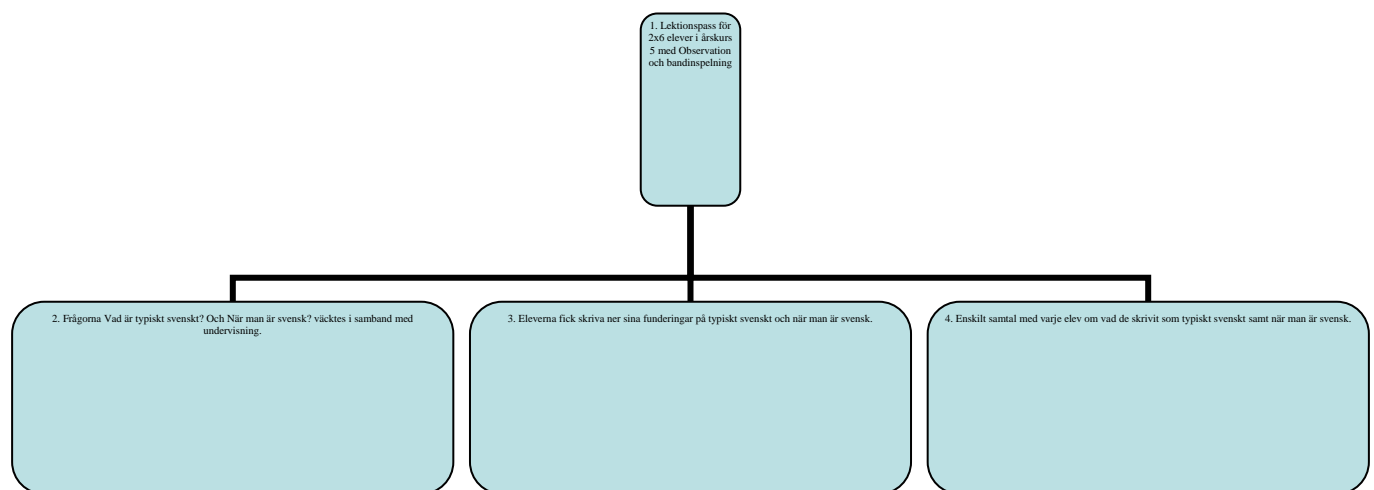
och Rosengård i Malmö, vars invånare uteslutande är av utländsk härkomst, som speciellt kriminella ställen i Sverige.

När man är svensk och när man vill tillhöra den svenska kulturen är ett beslut man måste ta själv. Inga analytiker eller etnologer har försökt att ge sig på att tala om när man är svensk. Rojas (1995) gjorde dock försöket genom samtal i sin bok *Sveriges oälskade barn – att vara svensk men ändå inte* tillsammans med ungdomar, 3 killar och 3 tjejer i åldern 17 – 20 år, med annat etniskt ursprung än svenskt. Ungdomarna tillsammans med Rojas kom fram till att man är svensk när man tänker svenskt för att vara svensk är ett sätt att tänka.

3. Metod

Arbetsgång

Arbetsgången är baserad på hur jag personligen som lärare brukar genomföra mina lektionspass.

Undersökningen inleddes med lektionspass i samband med undervisning om Europa. Under lektionspass observerades eleverna och fick frågorna vad är typiskt svenskt och när är man svensk. Frågorna väcktes och diskuterades. Sedan skrev eleverna ner sina tankar och pratade om dem enskilt med läraren.

3.1 Urval

Undersökningen är gjord med 6 elever på en F-9 skola som är belägen i en större sydsvensk stad, vilken jag kallar för skola A i undersökningen, samt med 6 elever på en F-6 skola belägen i en förort till den större sydsvenska staden, vilken jag kallar för skola B. Valet av skolor baserades på att se om det fanns någon skillnad mellan förort och storstad i vad elever tycker är svenskt. Upptagningsområdet hos bägge skolorna är både villa- och höghusområde dock mindre höghusområde i förorten. På skolorna går elever med olika etnisk bakgrund dock har skola A fler med icke-svensk bakgrund än vad skola B har. Med icke-svensk bakgrund menar jag att minst en av föräldrarna till ett barn har en annan etniskt bakgrund än svensk. Eleverna som är med i undersökningen är 12 elever i årskurs 5. Eleverna som medverkade på lektionspassen blev utvalda av respektive klasslärare. Urvalet av eleverna baserades på redan inarbetade grupper, de har arbetat i dessa gruppkonstellationer under hela vårterminen 2006. Bandinspelning användes på lektionspass och i samtalen så att inga intressanta och viktiga synpunkter glömdes bort.

3.2 Datainsamlingsmetoder

3.2.1 Observationer

Under observationerna har jag studerat hur barnen utifrån mig personligen fungerat under lektionspassen. Jag har använt mig av s.k. *Löpande protokoll* där man kontinuerligt observerar och med egna stödord och anteckningar beskriver lektionspasset. "*Löpande protokoll* är en enkel metod och ofta den lämpligaste om man avser att observera skeenden i klassrummet, eftersom den ger beskrivningar av vad som faktiskt hände och bevarar sambandet mellan olika händelser" (Johansson & Svedner, 2001, s31) Ett sådant protokoll hjälper mig att minnas viktiga kommentarer.

3.2.2 Tillvägagångssätt vid datainsamling

Jag har valt att lägga undersökningen genom lektionspass med 2x6 elever i samband med att de läser om Europa. Att ha undersökningen genom undervisning gav eleverna en chans att prata om svenskhet så naturligt som möjligt. Eleverna skulle inte ha chans att förbereda sig genom att prata med föräldrar och därigenom bli påverkade av vad deras föräldrar tycker är svenskt. Då lektionspassen anses vara en normal skolsituation så begärdes inget tillstånd från

föräldrarna. Respektive klasslärare hade motsvarande pass med resten av klassen. Jag vill påpeka att eleverna, både från skola A och B är vana vid att arbeta och bli undervisade i smågrupper. Hur många lektioner som behövdes ville jag ha öppet beroende på hur engagerad och intresserad barngruppen var, dock max 160 minuter med varje grupp enligt överenskommelse med respektive klasslärare. Valet av vilka elever som skulle vara med på lektionspassen överlämnade jag till respektive klasslärare. 4 av 12 elever som deltog i undersökningen har annan etnisk bakgrund än svensk.

Undervisningen började med att en karta över Europa placerades på overheadapparaten. Eleverna fick möjlighet att namnge länder de kände igen, dock inte Sverige då de fått instruktion om att inte namnge det land vi bor i. Vid varje namngivet land lades landets flagga på overheadapparaten. Eleverna fick följdfrågor till respektive land vilka var: Vad heter huvudstaden?, Vilket/vilka språk talas i landet?, Vad sägs vara speciellt för just det landet? Och vad kan man säga vara speciellt för just de människorna som bor där? Elevernas svar skrevs upp i punktform under flaggan. Då flertalet av Europas länder blivit omtalade gavs eleverna möjlighet att prata om Sverige. Eleverna fick svara på samma följdfrågor som presenterades ovan. Efter en stunds diskussion fick eleverna vars ett papper med frågorna vad är typiskt svenskt? Och när är man svensk? Eleverna blev ombudda att enskilt skriva ner vad de tyckte och tänkte. Vid lektionspassets slut samlades papperna in.

Lektionspass två inleddes med att repetera vad som gjordes föregående lektionspass. Efter repetitionen arbetade eleverna med enskilda arbetsuppgifter vilka deras klasslärare bestämt. Under tiden genomfördes enskilda samtal med varje elev om vad de tyckte var svenskt och när de tycker man är svensk. Som underlag för samtal användes vad eleverna skrivit under föregående lektionspass.

3.2.3 Enkät med uppföljande samtal för 12 elever

Eleverna fick fylla i en enkät med frågorna ”Vad är typiskt svenskt”? Och ”När är man svensk?”. Enkäterna bestod av öppna frågor vilket gjorde att eleverna fick ha obegränsat med svar. Varje elev hade sedan ett uppföljningssamtal där de fick resonera och diskutera utifrån vad de skrivit på enkäten. Uppföljande samtal är för mig en del av undervisningen då man tillsammans med eleven diskuterar vad de skrivit. Alltså en normal procedur för skolarbetet och inget tillstånd av föräldrar ansågs nödvändigt.

4. Resultat

I detta avsnitt redovisas resultaten av vad de 12 eleverna som medverkat på lektionspassen och i samtal har kommit fram till att vara typiskt svenskt samt när man är svensk.

4.1 Vad är typiskt svenskt?

Ericsson och IKEA: I frågeställningen om vad som är typiskt svenskt hade eleverna enstämmig uppfattning, 12 av 12, då det gällde de svenska storföretagen IKEA och Ericsson. Företagen låg i topp på vad som kan räknas som typiskt svenskt.

”Ikea är svenskt och det finns i nästan hela världen. Jag såg på Tv att det skulle öppnas i Japan. Han som äger Ikea måste vara rikast i hela världen. Man kan till och med gå på Ikea i Turkiet och äta köttbullar. Köttbullar och lingon är gott!” (Elev i årskurs 5 skola A)

”Svenskar är bra på att göra mobiltelefoner. Sony Ericsson mobiler är häftiga men svindyra. När jag blir stor ska jag köpa en sådan mobil med tre G på!” (Elev i årskurs 5 skola A)

”IKEA är bra för det ser likadant ut var du än åker. Jag var på IKEA i Göteborg och det ser nästan ut som här hemma. Jag tror att det ska vara så för att det blir lättare att hitta. I England står nog priserna på engelska men har möblerna samma namn där? De har ju inte Å, Ä, Ö”. (Elev i årskurs 5 skola B)

Artister: 11 av 12 elever nämnde olika svenska artister och sångare som typiskt svenskt.

”Lena Philipsson är svensk för hon tävlade för Sverige i melodifestivalen. Carola är också svensk för både hon och Lena Ph sjunger på svenska”. (Elev i årskurs 5 skola A)

”ABBA var från Sverige. De är gamla nu men folk lyssnar på deras musik hela tiden. Min mamma har deras ringsignal på hennes mobil. Ring Ring heter låten. När man ska skriva ABBA så kan man inte skriva det vanligt utan b:na ska skrivas tvärtemot varandra”. (Elev i skola B)

Köttbullar: 9 av 12 elever kopplade köttbullar till att vara en typisk svensk företeelse.

”Skulle jag bjuda någon som inte är från Sverige på svensk mat så skulle det bli köttbullar. Mammans köttbullar kanske, fast köpe-köttbullar är nästan godare. Skolans köttbullar är kanon.” (Elev i årskurs 5 skola B)

”Ketchup tycker jag är svenskt i alla fall om man doppar köttbullar i den.” (Elev i årskurs 5 skola A)

Traditioner: 8 av 12 elever nämnde påsk, jul och midsommar som typiska svenska traditioner.

”Vi firar midsommar och dansar kring en påle, nä jag menar midsommarstång. Sen leker vi massor av lekar som även vuxna är med på. Det är bra när man får vara tillsammans med de vuxna. Sen får man äta jordgubbar och det är varmt ute. Det tråkiga med Sverige är att det är kallt i havet. Det är nog ganska kallt alltid om man jämför med andra länder.” (Elev i årskurs 5 skola B)

”Julklappar och tomten är svenskt för i andra länder träffar inte barnen tomten. Deras tomt kommer genom skorstenen när alla sover. De barnen får ju ingen chans att träffa honom. Fast det gör inget bara man får julklapparna så kan man skita i hur man får dem!” (Elev i årskurs 5 skola A)

”Påsk känns svenskt. Det är så gult och fint. Det gula är precis som i vår flagga. Påsken känns så ny och fräsch. Kycklingar är gulliga bara man inte får fågelinfluensan så!” (Elev i årskurs 5 skola A)

Landskap och städer: 6 av 12 elever nämnde svenska landskap och olika svenska städer som typiskt svenskt med Stockholm och Skåne i spetsen.

”Stockholm är svenskt eftersom det är Sveriges huvudstad men Skåne är ju också svenskt för det tillhör Sverige. Jag tycker att landskapsnamnen låter svenska. Vissa låter tråkiga som till exempel Östergötland fast Halland kan låta häftigt. Sen de människorna som tar hand om renar och

har blå kläder på sig och nästan pratar finska är svenska fastän de inte pratar svenska.” (Elev i årskurs 5 skola B)

”Skåne är svenskt för när man snackar som vi gör i Skåne så känner man sig hemma på ett sätt som känns.....ja, bara hemma.” (Elev i årskurs 5 skola A)

Nobelpriset: 4 av 12 elever tyckte att Nobelpriset var en typiskt svensk företeelse.

”Det är konstigt att vi i Sverige är så bra och smarta på att göra bra saker som bilar och telefoner. Det var ju en svensk som uppfann krutet, PANG BOM CRASH!!! Det var ju i och för sig inte så smart att få något att sprängas, tänk på alla krig och bomber men Sverige är ett fredligt land som tur är men varför delar man ut ett ”krut-pris” om man vill ha fred?”
(Elev i årskurs 5 skola B)

”Nobelfesten är när alla smarta vetenskapsmän går på fest hos kungen med fina klänningar. De är så fina och kultiverade och dricker vin med lillfingret i luften. Ska man få komma dit måste man vara smart.” (Elev i årskurs 5, skola A)

Fyra av eleverna hade en helt egen syn på vad typiskt svenskt var.

Röda stugor: ”Röda stugor finns bara i Sverige! Jag har aldrig sett en röd stuga med flaggstång utanför när jag har varit på semester i något annat land inte ens en gång i Danmark. Röda små stugor är hel svenskt och somrigt.” (Elev i årskurs 5 skola A)

Invandrarvänlighet: ”Med invandrarvänliga menar jag att det är bara svenskarna som kan vara så dumma att släppa in folk som inte är normala som araber, zigenare och bosnier. De bara förstör, se på hela Rosengård! Allt är förstört till och med papperskorgarna!” (Elev i årskurs 5, skola A)

Klackande skor: ”Alla svenska vuxna tanter har klackar på skorna. Det låter viktigt när de kommer gående, vuxet på något sätt. I mitt hemland finns inte de klackande ljuden, de finns bara här i Sverige.” (Elev i årskurs 5 skola A)

Wasaloppet: ”Gustav Wasa är en bra svensk person som alla talar om! Han var en modig kung som kunde åka skidor. Det är därför som folk från olika länder åker till Sverige för att tävla i Wasa-loppet. Jag såg lite på Wasa-loppet på Tv. Det är jätte långt.” (Elev i årskurs 5 skola B)

4.2 När är man svensk?

Det rådde delade meningar i frågeställningen när man är svensk.

Medborgarskap & Uppehållstillstånd: 6 av 12 tyckte att man var svensk då man är svensk medborgare eller har uppehållstillstånd.

”Man är svensk när man har uppehållstillstånd och när man är svensk medborgare men jag kommer aldrig att känna mig svensk!” (Elev i årskurs 5 skola A)

Svenska föräldrar: 2 av 12 elever tyckte att man är svensk när man är född i Sverige och har svenska föräldrar.

”Om ens föräldrar är svenska när man föds så är man svensk annars så blir man svensk när man får svenskt medborgarskap.” (Elev i årskurs 5 skola B)

Tradition: 2 av 12 elever tyckte att man är svensk när man firar svenska traditioner såsom midsommar och jul.

”Man är riktigt svensk när man är med och firar midsommar speciellt när man till och med längtar efter det.” (Elev i årskurs 5 skola B)

Språket: 1 av 12 elever tyckte att man räknas som svensk när man pratar svenska och äter griskött.

”Man är svensk när man äter gris och snackar svenska speciellt skånska.” (Elev i årskurs 5 skola A)

Känslan: 1 av 12 elever tyckte att man själv kunde bestämma vilken nationalitet man ville tillhöra.

”Man måste känna efter i hjärtat om man är svensk eller inte. Jag kommer ändå aldrig att bli svensk.” (Elev i årskurs 5 skola A)

4.3 Resultat av observation under lektionspass

Lektionspassen gav mig tillfälle att starta en dialog med eleverna om vad de tyckte i ett ämne som inte kan vara rätt och fel. Eleverna på skola A hade svårt att komma igång och var beroende av varandras svar och tyckande. Eleverna var försiktiga med att prata om ämnen som kunde anses som störande för någon annan i gruppen. De intog ofta en likgiltighet då de inte riktigt tyckte som någon annan. De vågade inte riktigt att tro på sin egen uppfattning. Vid andra lektionspasset i skola A intog eleverna samma attityd som lektionspasset före. De var noga med att hålla en låg profil vilket resulterade i att repetitionen i delmomentet om Europas länder och vad som var svenskt och när man är svensk blev inte så ifrågasättande som jag trodde det skulle bli. Vid den enskilda genomgången av elevernas anteckningar ville de gärna lyssna på varandras förklaringar men det löstes genom att den elev jag pratade med följde med mig in i ett angränsande rum. Eleverna på skola A var en tung grupp att arbeta med som inte hade så mycket referenser att ta till i de få diskussioner vi fick igång. Under båda lektionspassen förekom opassande ordval eleverna emellan som t ex: ”- Är du rasist eller? – Din djävla svenne! – Du är ju zigenare och vet inte var du kommer ifrån! – Du vet väl inte var din mamma och pappa kommer ifrån! – Håll käften och visa lite respekt!” Det kändes som att eleverna i gruppen hade behövt lite empati och samarbetsövningar. Undervisningsformen där man behöver en dialog tror jag passar eleverna från skola A men ämnet var känsligt speciellt då klimatet på skolan är oroligt och gängbildning efter nationalitet är vardagen för dessa elever. Europa och Sverige kunskaperna helt geografiskt var föga. Efter sista passet var det två av eleverna som försäkrade sig att de skulle slippa prata mer om vad som är svenskt med kommentaren: ”Jag kommer ändå aldrig att känna mig svensk!”

Lektionspassen i skola B blev bra men ovant för eleverna då de troligtvis aldrig behövt ställa sig frågan om vad som är svenskt. Det kändes även som om de var vana vid en undervisningsform som innebär att allt har en rätt och en fel sida. De fick övertalas och instrueras för att inse att deras svar var acceptabla. När dialogen mellan mig och eleverna samt eleverna sinsemellan kom igång flöt det på bra. Eleverna lät varandra komma till tals och hade en uppmuntrande attityd till varandra. Då de inte höll med varandra skrattades det en

del men på ett humoristiskt sätt. Elevgruppen kändes harmonisk och eleverna vågade stå för det de kände och många funderingar och frågor väcktes. Funderingarna kring lektionspass 1 hade verkligen gjort avtryck hos eleverna vilket resulterade i många bra diskussioner. Under vissa delar av lektionspass 1 behövde eleverna hjälp att ta sig vidare i diskussionerna då de ofta tenderade att stanna vid olika nationaliteters utseende. Ambitionen var hög då eleverna skrev ner sina synpunkter på papper. Då de kom på något de tyckte var svenskt kom följd frågor som baserade sig på varför sakerna eller traditionen just var svenska. Jag försökte svara så neutralt som möjligt och ofta hade någon annan elev ett bra svar. Några av frågorna som kom upp var: *Varför är snus svensktillverkat? Är Zlatan inte svensk fastän att han spelar i svenska landslaget i fotboll?* Vid de enskilda samtalen pratade eleverna mycket och frågade gärna om hur jag tyckte och tänkte, de var även nyfikna på hur barn i andra städer känner. Efter andra lektionspasset frågade de om jag inte kunde komma fler gånger och prata om hur det är i Sverige. Denna förfrågan slussade jag vidare till deras klasslärare.

5. Diskussion

På frågeställningen vad är typiskt svenskt hade barnen en unison uppfattning då det gällde de svenska storföretagen IKEA och Ericsson. Våra svenska storföretag som IKEA och Ericsson nämndes inte i den litteratur om typiska svenska företeelser som olika etnologer bl. a Daun (1994) och Sjögren (1996) skrivit. Däremot ansåg de utländska analytiker med McGuire (2006) i spetsen att det är de stora företagen som Ericsson, IKEA, Electrolux m.fl. som speglar det typiska svenska. Det är samstämmighet och hårt arbete som gör de svenska företagen så framgångsrika och typiskt svenska. Att eleverna i min undersökning anser att företagen är det svenskaste de vet kan bero på en hel del faktorer. Dagens samhälle har förändrat sig sedan många av mig valda facklitterära böcker om typiska svenska företeelser skrevs. Vi lever i ett högteknologiskt samhälle. Mobiltelefonen har blivit en ägodel som i många familjer har blivit ett måste i vardagen vilket har gjort Ericsson välkänt i de svenska hemmen. Telefonerna är ett redskap som är lätt att kommunicera med både auditivt, verbalt och skriftligt. Man kan ha den med sig överallt vilket innebär en lättillgänglighet. Mobilföretagen är smarta genom att utforma telefoner som tilltalar den yngre generationen. Det är även billigt för barn och ungdomar att ringa genom att de har skapat kontantkort till mobilen vilket många föräldrar tycker är bra. IKEA och inredning ligger också i tiden med tanke på antalet inredningsprogram som sänds på olika kanaler i TV. Det har blivit trend att renovera och skapa ett hem i modern och funktionell stil. Man har hittat en trend i att vara hemma och umgås, vilket Hellspong och Löfgren (1994) visar att 1800-talets borgerlighet också hade. Man kan även dra paralleller till vad Sjögren (1994) påpekar om att svenskarna är folket bakom de stängda dörrarna och att Sveriges klimat passar för avskildhet. Barn idag är otroligt medvetna om hur saker och ting ska vara och se ut. Ett annat tilltalande drag hos IKEA kan vara att de använder sig av barn, vår framtid, i deras reklam och satsar fullt på att profilera sig som barnvänligt. De skapar varuhus för att barnen ska tycka det är roligt att komma dit. IKEA har lekrum, lekhörnor med pyssel, barnmenyer och stora lekvänliga barnavdelningar som lockar dit barnfamiljer. De satar på framtiden och vet tydligen hur det ska göras med tanke på att eleverna i denna undersökning ansåg IKEA som typiskt svenskt. Ägaren av IKEA Ingvar Kamprad har under några år varit rankad som en av de fem rikaste i världen vilket uppmärksammas av media och media når ut till alla barn. Media är verkligheten för barn även då media kan vinkla saker och ting till fördelar och nackdelar. Att få barn till att tänka på vad som är svenskt genom historia tror jag blir otroligt abstrakt

speciellt för de barn som har icke-svensk bakgrund. Barn lever i nuet och därför tror jag att de kopplar svenska storföretag vilka det pratas om i media som typiskt svenskt.

Eleverna tyckte att olika artister och sångare var typiskt svenska. Man kan koppla detta artisteri med att man, enligt Hellspong och Löfgren (1994), redan på 1800-talet startade sångkörers och dylikt för att sysselsätta folket. En bidragande bit är säkerligen vad Sjögren (1994) påvisar om att föreningslivet i Sverige är stort och det anordnas kurser och utbildningar i vad som intresserar folk men att just uppträde och sång skulle vara någon typisk svensk företeelse är det ingen etnolog som påvisar. Att Eleverna i undersökningen kopplar artister och olika sångare som är bosatta i Sverige som typiskt svenska kan vara att lektionspassen och de enskilda samtalen ägde rum under en tid då Sverige präglades av melodifestivalhysteri. Varje helg sändes på TV olika deltävlingar om vem som skulle representera Sverige i Eurovision Song Contest 2006 i Aten. Medierna var fullproppade med information om de svenska artisterna och deras bidrag, bakgrund och privatliv. Barnen var praktiskt taget överösta med information från medierna. Barnens val av artister som något typiskt svenskt kan även vara att Sverige räknas som en av världens främsta musikproducenter. Svenskar producerar musik som lanseras utomlands och placerar sig högt på hitlistorna världen över. Stora världsstjärnor som bl. a Madonna, West Life och Britney Spears har svenska musikproducenter till deras skivor och musikvideos. Ett litet land som Sverige har haft världsstjärnor som ABBA, Roxette och Europe. Tv hjälper till att skapa denna trend av artister genom att anordna tävlingar i dans och sång. Idol på Tv 4 är en av de tävlingar som ger varje enskild person ett hopp om att bli berömd vilket jag personligen tror är en dröm som finns hos de allra flesta barn. I dagens föreningsliv kan du anmäla dig till studiecirkel i sång och dans sorterade i åldersadekvata grupper. Kurserna ger varje individ ett hopp om att syssla med vad som intresserar dem. Nackdelen med dessa studiecirkel är att de kostar pengar och det ger inte möjlighet för alla att delta. Det finns dock ett komplement genom Svenska kyrkans sångkörers, vilka är gratis.

Traditioner av olika slag hade inte en central roll i vad eleverna tyckte var typiskt svenskt, kanske beror det på att många av dagens elever firar traditioner från andra kulturer än den svenska. Eleverna nämnde påsk, midsommar och jul som typiskt svenska traditioner. De tre nämnda traditionerna kan kopplas till festligheter med presenter, lek och god mat. Konkreta saker spelar stor roll i ett barns liv och varför man firar just dessa traditioner spelar mindre roll och som Hylland Eriksen (1996) påpekar så är orsaken till firandet något som har skett i

det förflutna och man bestämmer själv hur man ska fira och tolka traditionerna. Just traditioner har hos många etnologer och historiker en framträdande roll i litteraturen. Sjögren (1996) är en av de etnologer som kopplar mycket av svenskarnas beteende vid högtider till den lutheranska läran vilken blev känd i Sverige på 1500-talet. Man kan se ett mönster i att det just är dessa traditioner, påsk, jul och midsommar, som finns rotat i barnen och det är att alla de tre traditionerna är kopplade till skollov. Helgerna är så kallade stora helger och de flesta vuxna har ledigt eller tar ut semester under dessa högtider. Familjerna är samlade och man har tid för att umgås. Tiden att bara vara med nära och kära är en sak som uppskattas i dagens stressade samhälle. Eleverna nämnde köttbullar som en typisk svensk företeelse. Att köttbullen är en svensk stolthet kan vara en kontenta av vad McGuire (2006) påpekar om hur fattiga svenskarna var under 1800-talet. Man fick hushålla med maten och försöka göra så mycket som möjligt utav råvaror. Malet kött, vilket man gör köttbullarna av, har från början varit slaktrester av gris och oxen som malts ner till en kött deg. Utav degen fick man många köttbullar som höll hungriga magar mätta länge. Köttbullar kan man även koppla till de tre traditioner som eleverna nämnde i undersökningen. Vid de tre storhelger som nämndes ovan serveras det, på det svenska matbordet, köttbullar, så även i skolmatsalar och på förskolor runt om i Sverige. Så det är inte konstigt att eleverna kopplar köttbullar till typiskt svenskt då det sätts i samband med ledighet och fest. Att köttbullarna i dagens samhälle är kopplat till helg och fest är antagligen även detta en brist på tid i vardagen. Det tar tid att göra en middag med köttbullar och det är inte många familjer som har den tiden efter en lång skol- och arbetsdag.

Daun (1994) nämnde att åka till stugan på landet som en svensk företeelse. Denna företeelse av stugor, gärna röda med vita knutar, kanske är den tiden förbi då det bland eleverna endast nämndes av två elever utav 12. Att förutsätta att en röd stuga är svensk kan man nog inte göra längre. Den moderna människan vill antagligen inte binda upp sig i att ha en stuga som kan kännas påtvingad vid varje semesterplanering. Man vill uppleva saker och se världen. Det ligger lite status i att kunna resa utomlands ett par gånger varje år. Har man stuga får man sköta två hushåll vilket kan vara tufft med tanke på vad jag nämnt innan om tidsbristen i dagens samhälle. Invandravänlighet var det endast 1 av 12 elever som nämnde. Tyvärr nämndes det i negativ bemärkelse där eleven fokuserade på det negativa i Sveriges invandrarpolitik. Ekman (2006) satte fingret på att segregationen i bostads- och arbetsmarknaden är stor i Sverige men att svenskarna är på väg att luckras upp och se personerna bakom fasaden av kulturella och religiösa övertygelser. Att invandrarfrågan skulle dyka upp under arbetets gång var en förväntan utifrån min sida samtidigt blev jag oerhört lättad då jag efter det enskilda

samtalen med eleven som tyckte att invandravänligheten var negativ kunde skönja ett vuxet perspektiv som anammats av ett barn. I frågan om segregation har man som lärare ett otroligt stort ansvar att få elever med olika kulturell bakgrund att få sammanhållning och förståelse för varandra.

I min andra frågeställning när man är svensk var svaren från eleverna mer fokuserade på formalia som att man är svensk när man har svenskt medborgarskap eller uppehållstillstånd. Ingen av etnologerna i den facklitteraturen jag har läst har gett sig på att definiera när man är svensk. Rojas (1995) i boken *Sveriges oälskade barn – att vara svensk men ändå inte* gav sig på ett försök till att ge ett exempel på när man är svensk och det är man enligt Rojas när man har ett speciellt sätt att tänka. När man tänker på ett svenskt sätt kan man bara bedöma själv och jag lyfter den elev i min undersökning som påpekade att den enda som kan avgöra vilken nationalitet man tillhör är en själv. Ekman (2006) nämner detta som en positiv sida av Sverige som multikulturellt land, här kan man, med icke svensk bakgrund, lyckas med att uttrycka sig genom konst, musik och skrift för merparten av det svenska folket har lärt sig se personen bakom nationaliteten. Orden medborgarskap och uppehållstillstånd vill jag koppla till media. Nästan varje dag i tidningar, radio och TV nämns dessa ord i någon sorts reportage. Barnen blir matade med ord som de egentligen inte riktigt vet innebörden av. Orden är en uppgift för vuxna att förklara och ge mening till. De elever som var med under lektionspassen och har annan bakgrund än svensk var dock inne på att man inte kunde säga när man var svensk, det skulle kännas rätt i hjärtat. Då jag personligen inte har erfarenhet av att pröva på att bo i ett annat land än Sverige måste jag som lärare vara väldigt lyhörd på vad andra med den erfarenheten säger och berättar. Man måste själv känna och tycka vad man är och vill tillhöra för nationalitet.

Hade jag använt en annan metod då jag undersökte vad eleverna i årskurs 5 tyckte var svenskt och när man är svensk hade jag kanske fått ett annat svar. I enkätundersökningen med uppföljande samtal fick eleverna skriva fritt antal svar vid respektive frågeställning, vilka var vad är typiskt svenskt och när är man svensk. Hade eleverna endast fått skriva en företeelse som typiskt svensk och när man är svensk hade resultatet kunnat se annorlunda ut. Oavsett värdet på min undersökning tyckte eleverna att det var trevligt att jag var hos dem. Jag väckte frågor genom att ha ett dialogiskt samtal vilket innebar att jag och eleverna arbetade med frågor som inte har ett svar. Det positiva med min observation av lektionspassen var att jag

upptäckte att jag fick ett jämställt klassrum där alla kan ta lika mycket plats oavsett vilken ålder och kunskapsnivå man har.

Att ha ett ansvar som lärare i svenska är stort. Det gäller att utgå ifrån varje enskilt barn och dess bakgrund. Med denna undersökning i färskt minne kan jag utgå ifrån media och samhällets influenser när jag ska förmedla vidare det svenska språket vilket enligt Wellros (1998) är det vi skapar tankemönster och lär ut normer och värderingar med. Lever vi vuxna i en förgången tid, där företeelser som olika traditioner ligger i centrum av vad man vill presentera som typiskt svenskt? Det råder inte tvekan om att barn idag ser svenskhet som de utländska analytikerna och tar en stor del i vad media skapar. Kan det svenska kulturarvet stå emot media och den uppfattning de har om svenskhet?

Litteraturlista

- Arnstberg, Karl-Olov (2005) *Typiskt Svenskt – 8 essäer om det nutida Sverige*. Carlssons
- Berggren, Mats (2002) *Det finns inga skridskor i öken*. Rabén & Sjögren
- Daun, Åke (1994) *Svensk mentalitet*. Rabén Prisma
- Ekman, Ivar (2005-10-20) *In Sweden, a feminist locomotive stalls on the tracks*. International Herald Tribune
- Ekman, Ivar (2006-02-17) *Swedes step ahead on ethnic harmony*. International Herald Tribune
- Hadenius, Stig m.fl. (1996) *Vad varje Svensk bör veta – Sveriges Historia*. Bonnier Alba
- Hellspong, Mats & Löfgren, Orvar (1994) *Land och stad – Svenska samhällen och livsformer från medeltid till nutid*. Gleerups
- Holm, Annika (2002) *Snö änglarnas land*. Alfabeta
- Hylland Eriksen, Thomas (1996) *Historia myt och identitet*. Bonnier Alba Essä
- Johansson, Bo & Svedner, Per (2001) *Examensarbete i lärarutbildningen*. Kunskapsföretaget i Uppsala AB
- Linde, Göran(red) (2001) *Värdegrund och svensk etnicitet*. Studentlitteratur
- McGuire, Stryker (20060109) *Who Hails Sweden?* Newsweek International Edition
- Mokvist, Åke (1984) *Svenska Folkfester*. ICA förlaget
- Moberg, Vilhem (1956) *Nybyggarna*. Albert Bonniers Förlag
- Nationella Minoriteter och minoritetspråk, en sammanfattning av regeringens minoritetspolitik*. (2001-03) Regerings Kansliet
- Niklasson, Jörgen m.fl. (1997) *Språket är kulturens spegel – tankar om andra språksutveckling och kulturellkompetens*. INVA Språkpedagogiska institutet
- Olsson, Peter (2002-01-29) *Astrid Lindgren – en svensk historia*. Kvällsposten
- Rojas, Mauricio (1995) *Sveriges oälskade barn – att vara svensk men ändå inte*. Bromberg
- Sjögren, Annick m.fl. (red) (1996) *En bra svenska. Om språk, kultur och makt*. Mångkulturellt centrum
- Sjögren, Annick (1993) *Här går gränsen. Om integritet och kulturella mönster i Sverige och Medelhavsområdet*. Arena
- Strömqvist, Siv (2005) *Skrivboken – skrivprocess, skrivråd och skrivstrategier*. Gleerups
- Toynbee, Polly (20051025) *The most succesful society the world has ever known*. The Guardian
- Sundmark, Björn (2005) *Astrid Lindgren and being Swedish*. Unpublished masters thesis,(2006-03-18). www.mah.se
- Svenska Traditioner (2006-03-30) <http://www.geocities.com/fribrytare/tradition.html?200630>
- Watt, Nicholas (2006-01-06) *Europe´s leaders look north, but has Sweden really got the best of two worlds?* The Guardians
- Wellros, Sejja (1998) *Språk, kultur och social identitet*. Studentlitteratur

Namn: _____

1. Skriv/rita det du tycker är typiskt svenskt!

2. När är man svensk?

